

семантикі лексічных адзінак можна перака-
наўча зразумець на наступных прыкладах: Color-
less green ideas sleep furiously (N.Chomsky) або
"Квадрат выпіл гіпотенузу" (Ю.Апрэсян).

Каб нагадаць студэнтам важную ролю фар-
мальных прымет (дэтэрмінатываў, афіксаў,
флексій, размяшчэння слоў у сказе), прапануем
папярадніа практыкаванні па аднаўленні сін-
таксічнай структуры фраз тэлеграм, газетных
загалоўкаў. Напрыклад:

- Ship sails today
D N V Adv
a. The ship sails today
V D N Adv
b. Ship the sails today

- Johnson reports open forum
D A N V D N
a. The Johnson reports open a forum
N V D A N
b. Johnson reports an open forum

У далейшай вучэбнай працы са студэнтамі
мы прапануем квазі-сказы, у якія ўключаны дэ-
тэрмінатывы (артыклі і іх субстытуты) і функцы-
янальныя (службовыя) словы. Наяўнасць гэтых
граматычных адзінак робіць сінтаксіс сказаў
больш зразумелым і зручным для пераўтварэнняў.
Напрыклад, такі квазі-сказ Роберта Горала: The
gimble toom is lomping a filp in the snew. Ад-
сутнасць лексічных марфем gimble, toom,
lompr, filp, snew у ангельскай мове пазбаўляе нас
ад уплыву роднай мовы пры выкарыстанні
квазі-канструкцыяй як інварыянтных адзінак
пры выкананні наступных практыкаванняў: па-
станоўкі ўсіх відаў пытанняў, трансфармацыі
выказніка ў пэўны граматычны час, пераўтвар-
рэнні незалежнага стану ў залежны стан і інш.

Потым дасіцца заданне па субстытуцыі квазі-
своў на словы, якія існуюць у ангельскай мове.
Іншкі кажучы, заданне на пошук аўтэнтычных
моўных варыянтаў, кожны з якіх адрозніваецца
ад іншых толькі лексічным значэннем. Напрык-
лад: The new professor is reading a lecture in the
hall. The little girl is eating an apple in the garden.

Факультатыўны від працы - пераклад вары-
янтных сказаў на родную мову. Зразумела, што
колькасць іх фактычна немагчыма абмежаваць,
нават калі карыстацца тэкстамі толькі па спе-
цыяльнасці студэнтаў. Тут трэба ўдакладніць,
што пры ўсёй цікавасці (лепш сказаць: уяўнай
цікавасці) пошуку варыянтных фраз з мэтай
перакладу іх на родную мову захапляцца гэтай

дзейнасцю на даным этапе не варта. Дзеля
разумення структуры простых сказаў дастат-
кова спыніцца на ўзроўні інварыянтаў. Сііс іх
прапануем абмежаваць лічбай 12 (колькасць
форм граматычнага часу ў сучаснай ангельскай
мове).

Далейшы крок - гэта выйсце на прастору
складаназалежнага сказа, структура якога ха-
рактарызуецца вялікімі трансфармацыйнымі
мажлівасцямі. Гэты крок абазначае ўваход у
фактычна не абмежаваную сферу мак-
расінтаксісу. Менавіта тут прапануецца праца з
аўтэнтычнымі моўнымі варыянтамі. У першую
чаргу трэба звярнуць увагу на канструкцыі,
эквіваленты якіх адсутнічаюць у роднай мове
студэнтаў, але якія рэгулярна сустракаюцца ў
тэкстах па іх спецыяльнасці, як, напрыклад,
герундзіі, перфекты інфінітыву і г.д. Безумоўна,
лексіка гэтых варыянтных канструкцый павінна
быць у асноўным тэрміналагічнай.

Такім чынам, прапануемы падыход да наву-
чання ангельскай мове грунтуецца на мета-
далагічным разуменні першаснасці формы ў
адносінах да зместу. У навучальнай установе
ўлік знешніх прымет моўных адзінак мэтазгод-
ны толькі тады, калі гэтыя прыметы інтэр-
прэтуюцца семантычна. Іншымі словамі,
ажыццяўляюцца лінгвістычная формула Form
signals Meaning.

Маркевіч А.А.,
канд.філал.наук,
дацэнт

НЯМЕЦКА-БЕЛАРУСКІЯ МІЖМОЎНЫЯ АНАЛАГІЗМЫ Ў ЛЕКСІЦЫ МАСТАЦТВА І КУЛЬТУРЫ

Сярод шматлікай групы слоў, якія маюць у
нямецкай і беларускай мовах фонамарфа-
лагічную і графічную аналогію і этымалагічную
сувязь, але адрозніваюцца сваёй сэнсавай струк-
турай, пэўную цікавасць выклікаюць нямецка-
беларускія лексічныя аналагізмы сферы мас-
тацтва і культуры. Сярод іх: malen vt і маляваць,
Malerei n і маляр, Farbe f - і фарба, Couleur f і
колер, Fest m і фэст, Alt m і альт, Etude f і эцюд
і іншыя.

Параўнальнае даследаванне семантычных
асаблівасцей гэтых лексічных адзінак паказвае,

што адны з іх захавалі да цяперашняга часу блізкую семантычную сувязь з мовай-крыніцай, другія ж спазналі змяненне сэнсавай структуры пад уплывам новага моўнага асяроддзя.

Гэта можна прасачыць на прыкладзе лексічных адзінак *malen vt* і маляваць, *Maler n* і маляр.

Нямецкая лексічная адзінка *malen*, якая працікла ў беларускую мову праз польскую (стп. *malować*), мае значэнні:

1) *м а л я в а ц ь*, рысаваць фарбамі; *в ы р а ж а ц ь*. *In Öl malen* - пісаць маслянымі фарбамі; *sich malen lassen* - заказаць мастаку свой партрэт;

2) *ф а р б а в а ц ь*; *ein Zimmer malen* - фарбаваць пакой;

3) *sich malen* - *а д л ю с т р о ў в а ц ь а* (перан.) *Auf seinem Gesicht malte sich Freude*. - Яго твар выражаў радасць; *die Wolken malen sich in Wasser* - воблакі адлюстроўваюцца ў вадзе.

У беларускай мове *м а л я в а ц ь* мае блізкую семантычную сувязь з мовай-крыніцай:

1) рысаваць фарбамі, маляваць партрэт.

Кожны дзень у час вячэрні
Малявалі дзве рукі:
Бацька пэндзлем у майстэрні,
Сын алоўкам. Мастакі.

(Галіноўская)

2) тое, што і рысаваць. Максім сядзеў нахіліўшыся і задумліва маляваў галінкай на няску нейкія адмысловыя фігуры. (Шамякін);

3) (гутарк.) *ф а р б а в а ц ь*. Маляваць плот, маляваць падлогу. *Ф а р б а в а ц ь, п а д в о д з і ц ь ф а р б а м і т в а р* (губы, бровы, вейкі). Аваціна, паставіўшы перад сабой люстэрка, малявала бровы. (Бажко);

4) (перан.) *р а с к а з в а ц ь п р а ш т о н ., а п і с в а ц ь ш т о н ., у я ў л я ц ь*. Багушэвіч не проста малюе карціны сялянскага жыцця, а выбірае якраз тыя, дзе можна найлепей выявіць трагізм сялянскага класа. (Навуменка)

Нягледзячы на блізкасць семантычнай структуры гэтых лексічных адзінак іх дэрываты *Maler m* і *м а л я р* выяўляюць разыходжанне ў галоўных значэннях. Галоўнае значэнне нямецкага *Malers m* - *м а с т а к, ж ы в а п і с е ц*. У беларускай жа мове гэты семантычны варыянт можна сустрэць толькі ў пераносным сэнсе, калі гутарка ідзе аб дрэнным мастаку, жывапісцу.

Бажкам не веру маляваным,
Што мажуць фарбай маляры. (Купала)

Галоўнае ж значэнне беларускага *м а л я р* супадае з нямецкім сэнсавым варыянтам *р а б о ч ы, я к і б е л і ц ь, ф а р б у с д а м ы, п а м я ш к а н н і і п а д*.

На ціхі сонечны бульвар
У крэйдзе, вапне, алебастры
Выходзіць з вёдрамі маляр. (Грахоўскі)

Распрацоўка канкрэтнага моўнага матэрыялу гэтай групы спецыяльнай "інтэрнацыянальнай лексікі" і выкарыстанне яе ў вучэбным працэсе будзе спрыяць павышэнню якаснага валодання студэнтамі як замежнай, так і роднай мовамі, больш глыбокаму разуменню культуры народаў, якія гэтымі мовамі карыстаюцца.

Курыленка Г.М.,
аспірантка

АБ ТЭМАТЫЦЫ СПЕЦКУРСАЎ ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў ВНУ КУЛЬТУРЫ

Адным з немалаважных фактараў фарміравання духоўнасці, выхавання пачуцця нацыянальнай самасвядомасці, павышэння агульнаадукацыйнага ўзроўню студэнтаў ВНУ культуры могуць быць спецкурсы па беларускай літаратуры. Адчуваецца вострая неабходнасць у правядзенні такіх спецкурсаў; бо зараз навукоўцы, даследчыкі беларускай літаратуры і шляхоў яе развіцця атрымалі магчымасць данесці да моладзі той глыбінны пласт літаратуры, што пэўны перыяд замоўчваўся, утойваўся ад народа.

Доўгі час паралельна з афіцыйнай літаратурай існавала літаратура неафіцыйная. Мы маем на ўвазе творчасць рэпрэсаваных пісьменнікаў і літаратуру беларускага замежжа. І таму прыкладам спецкурса можа быць тэматычны курс па разгляду жанру мемуарыстыкі ў сучаснай беларускай прозе.

Пры гэтым варта памятаць пра двухпланавасць развіцця жанру мемуарыстыкі на сучасным этапе: пра так званую "ўнутраную" і "знешнюю" мемуарыстыку.